

VIII) Do Itálie!

12. listopadu 2012. *MS dnes hlídá (děti), tak jedu k nim domů. Do Suchdola. Je to lán světa. No co, v povídání dneska zabrousíme ještě dál: Do Itálie! Na konečné autobusu mě ale nečeká žádná italská domácnost dvou herců, družiny jejich dětí a psa. Jen přívětivé teplo rodinného krbu. A malé kulinářské překvápko na konec.*

Je léto 1994. Pojedme do Itálie. Dají se vůbec Portugalsko a Itálie srovnávat?

Itálie je Portugalsko krát šest. Myslím tedy počtem obyvatel. Intenzitou a četností vzájemných styků, objemem obchodu, ale třeba i počtem turistů pohybujících se v obou směrech je to úplně jiná dimenze. Portugalsko bylo počátkem devadesátých let relativně čerstvý člen Schengenského prostoru a na každém kroku bylo vidět, že je na počátku vzmachu, země s novou energií, stát, který se dere nahoru. Itálie byla naopak země na rozcestí. Trochu unavená relativním blahobytem i věčnými politickými krizemi. „Portugalský boom“ prožila v šedesátých letech. Teď byla úplně v jiné situaci.

V jaké?

Od konce války fungující a zavedený systém politických stran se rozpadl. Koexistence pěti stran degenerovala do podoby, která zemi paralyzovala. Na politické scéně se objevil nový, charismatický, těžko odhadnutelný subjekt. Berlusconi. *Forza Italia!* Itálie, kupředu! Nebo spíš: Itálie, do toho! Název jeho strany je totiž skutečně pokřikem, kterým ženou v Itálii fotbaloví fanouškové svůj národní tým na zteč. Silvio se měl stát nositelem politické očisty, nové naděje. Rychle získal hodně stoupenců. Jako je tomu často v jiných případech, i tady byly největšími „sponzory“ Berlusconiho úspěšného politického startu především dosavadní tradiční strany. Jejich řevnivost a neschopnost zemi efektivně spravovat zrodila nového lídra. Berlusconiho ovšem nelze úplně jednoduše zaškatulkovat. Dnes už jsou jeho skutky právem předmětem soudních přelíčení.

Berlusconi však není prvoplánový podvodník, zloděj a promiskuitní excentrik. To by bylo příliš banální. Zpočátku to byl člověk, který přinesl do italské politiky novou energii, sebevědomí a naději. Dokázal kolem sebe vytvořit dynamický tým schopných lidí z byznysu, právníků, ale i humanitně vzdělaných osobností. Některé poslal na svoje venkovské sídlo na úpatí Alp. Tam je zavřel, najal nejlepší profesory z italských universit, a ti do nich hustili všechno možné. Berlusconi chtěl špičkově a všestranně vzdělané politiky. Nesetkal jsem se s ním osobně, ale s jeho ministry ano a v každém případě s poslanci jeho strany. Étos nových nezkažených politiků z nich poměrně rychle vyprchal. Pokud tam v autentické podobě vůbec kdy byl. Dnes už je Berlusconi jen karikaturou sebe sama.

Pro nového českého velvyslance docela složitá politická situace, vidíte?

Kdykoli jsem měl někomu z našich politiků vysvětlit během několika minut italskou aktuální politickou situaci, naskákaly mi pupínky. To prostě nešlo. Nedokázali to vysvětlit ani sami Italové, včetně jejich nejlepších analytiků. Přesto nebo právě proto u italské politické scény devadesátých let ještě chvíli zůstaneme.

Důležité je zdůraznit, že změna byla laděná doprava, kdežto Itálie má tradičně silnou levicí a střed. Jak známo, je to po Francii země s druhou nejsilnější komunistickou stranou v západní Evropě, a zároveň země s hlubokými křesťanskými kořeny. Na severu bujel separatismus, nacionalismus a to nejpodstatnější: začala jakási revolta soudců, kteří zahájili dnes již pověstnou akci „Čisté ruce“. Itálie byla v kvasu. Politické jistoty se rozpadly a začalo nové rozdávání karet. Přes nejrůznější korupční a jiné aféry to svým způsobem připomíná naši dnešní situaci. Všechny procesy a průšvihy, které vyplávaly na povrch a začaly se vyšetřovat, probíhaly ovšem ve srovnání s naší zemí nesrovnatelným

způsobem. Až v posledních měsících se intenzitě i účinnosti italského vyšetřování začínáme blížit. Řada politických i ekonomických protagonistů se ocitla před soudem a začaly padat vysoké tresty. Časté byly i případy, kdy „celebrity“ italské politiky a byznysu za neznámých či nevyjasněných okolností zmizely, spousta lidí si prokazatelně sama sáhla na život.

To všechno si ale člověk nesmí představovat jako okolnosti, které nějak zásadně mění každodennost. Jistá základní vitalita a charakter Itálie je téměř nepřeválcovatelný. Itálie a Řím byly pořád Itálií a Římem tak, jak je má většina lidí zafixované a jak je má ráda. Senioři se bouřlivě u holiče dohadovali o posledním fotbalovém ligovém kole, mladé maminky na skútrech s mobilním telefonem v ruce rozvázely děti do školky a krasavice pohupováním boků přiváděly nagełované mladíky k šílenství.

Musel jste se v krátké době zorientovat nejen v nepřehledné italské politice, ale také ve složitých česko-italských vztazích.

Itálie je náš tradiční partner. Už v dobách normalizace byla. Je jednou ze zemí, kde měl rok 1968 velkou rezonanci, dodnes kdejaký Ital ví, co to bylo „pražské jaro 1968“. Česko-italská spolupráce před Listopadem 1989 měla své jasné příčiny: především zmíněnou velmi silnou italskou komunistickou stranu. Tu jsme tady z různých fondů solidarity, včetně těch dětských na školách, financovali. Vzpomínáte? Českoslovenští desetiletí školáci subvencovali apeninské komunisty. Trochu oblundné. Však byl také jejich dlouholetý předseda Fausto Bertinotti vyhlášený elegán. Měl pověst nejlépe oblečeného italského politika, a to není v Itálii zrovna lehké. Inu, ideologický boj a třídní nenávisť občas narazí na hranici lidských možností... Náš vztah s Itálií byl intenzivní, ale potřeboval narovnat a získat polistopadový rozměr. Bylo nutné se soustředit především na italskou podporu našich ambicí vůči Evropské Unii, na získání italských

investic, zvýšení vzájemného obchodu, rozvoj turistiky i spolupráci v oblasti školství, kultury atd.

Italové k nám měli opravdu výjimečně silný vztah a určitě v tom hrála velkou úlohu mezinárodní pozice Václava Havla. Taková drobnost, pro mě ale velmi významná a myslím, že nejenom pro mě. V roce 1960 byla v Římě olympiáda. Olympijská vesnice byla po skončení her přeměněna na byty. Vzniklo tak sídliště, jak už to v případě sídlišť bývá – nic extra krásného. Na malém plácku tam ale stojí moderní socha. Jan Palach. Náznak figury v ohni. Zvláštní pocit stát v Římě na sídlišti tváří v tvář křehkému tělu v plamenech. Doposud tam česká strana na Palachovo výročí nikdy nedala ani kytičku. Tak jsme to začali dělat my.

Jaká byla naše tehdejší reprezentace v Itálii?

Česká ambasáda v Římě byla podstatně větší než v Lisabonu. Bylo nás osm, včetně vojenského přidělení, plus technický personál, ale těžko se dalo mluvit o nějaké předimenzovanosti. Všichni jsme se museli hodně otáčet, aby vše fungovalo.

Dlouhodobá nepřítomnost velvyslance byla přece jenom znát.

Starou, „socialistickou“ ambasádu zdědili Slováci. Nebylo třeba ji oplakávat. Byl to takový typický normalizační festunk a k návštěvě rozhodně nelákal. Na velmi dobré adrese, těsně před dokončením rekonstrukce, byla zakoupena nová budova. Koupil ji bývalý obchodní rada. Jak se později ukázalo, byl to agent dřívějších tajných služeb. Tihle lidé o sobě často rádi říkali, že jsou nepostradatelnými odborníky. Později jsem se dozvěděl, že to byla za posledních deset let jediná nemovitost v centru Říma koupená za větší cenu, než byla ta vyvolávací.

Inu, pan rada se skutečně vyznal...

Ambasádu vedl přechodně chargé d'affaire Pavel Smetáček, známý klarinetista, syn slavného dirigenta Smetáčka. Byl lidovec a jeho strana měla velký zájem na tom, aby se stal velvyslancem. V tehdejší koalici to však neprošlo a hledalo se „nepolitické“ řešení. Přetahování už totiž trvalo hodně dlouho. A tak jsem z Lisabonu přijel do Říma já. Nestála za mnou žádná partaj, žádný Hrad. Pro začátek to bylo poněkud krkolomné. Pavel Smetáček sestoupil na místo rady, velvyslancem se stal Stropnický. Kulturní záležitosti měla na starosti skvělá paní Zábranová, vdova po slavném básníkově. Prvotřídní italštinářka, vynikající odbornice, zejména přes literaturu, ale i přes výtvarné umění. To bylo velké štěstí!

Personálně byla ambasáda velmi pestrá. Typický rys našich tehdejších zastupitelských úřadů. Revoluční kariéry, zbytky starých struktur a zárodky těch, kteří se řemeslo diplomacie museli rychle naučit a přišli jako nová vlna státních apolitických úředníků. Mezi ty jsem se neskromně počítal i já.

Na rozdíl od Portugalska má Česká republika v Itálii širší zastoupení než jen prostřednictvím ambasády v Římě. Co všechno obnáší?

V Itálii máme také generální konzulát v Miláně, který obhospodařuje do značné míry celý sever a je velmi důležitý pro byznys. V té době jsme měli ještě sezónní konzulát v Benátkách. Italsko-české vztahy však dostaly velkou dynamiku, a tak tomu bylo také nutné přizpůsobit naše zastoupení. Začaly se proto zřizovat takzvané honorární konzuláty. Jeden jsem otevřel v Neapoli, další v Udine.

Náš velvyslanec v Itálii má zároveň v gesci Maltu. Inu, šetřit se musí. Mít samostatný úřad na Maltě by bylo dost přitažené za vlasy. Na druhé straně jde o malou zemi, která je i pro nás zajímavá. Má jak z bezpečnostního, tak obchodního hlediska strate-

gickou polohu a pak – měli jsme tehdy společný cíl: vstup do Evropské Unie. Dojížděl jsem na služební cestu na tenhle zvláštní ostrov, kde se spojuje evropský, maurský a orientální vliv, jednou do roka. Na Maltě jsem snad poprvé poznal pocit reprezentanta země, která rozhodně není malá. V maltském měřítku jsem v podstatě zastupoval velmoc. Není to úplně špatný pocit. To se potom dělá zahraniční politika, co? Milí britští a francouzští přátelé...

Jak se dělá zahraniční politika po česku?

Čím jste ve větší zemi, tím máte přístup k politickým špičkám samozřejmě těžší. V úplně jiné pozici byl třeba můj německý kolega. Aby se náš velvyslanec dostal za místním ministrem, musí vyvinout nadlidské úsilí. Za úspěch se považuje, když jednáte s náměstkem. Běžný pracovní styk se odehrává zpravidla s šéfem odboru, který má na starosti střední a východní Evropu. Ale když k vám přijede na oficiální návštěvu premiér, tak se dějí věci. Přípravy konzultujete s prvním poradcem místního premiéra a s ním také sjednáváte celkové menu. Tím opravdu nemám na mysli jídelníček. Jednotlivé body jednání jsou pečlivě projednávány, obě strany mají své priority, domlouvá se možnost podpisu nějakého smluvního dokumentu a spousta jiných věcí. Taková návštěva je i příležitostí rozhábat nějaké zablokované téma. Špatný odhad znamená, že na seznam takových témat naopak přibude další položka, a v extrémním případě se pak jako velvyslanec můžete urychleně pakovat. Ambasáda musí mít kontakty. V tom je její hodnota. V parlamentu, ve všech významnějších politických stranách, mezi podnikateli, v profesních organizacích, v médiích, na univerzitách, prostě všude.

Ačkoliv jsem u soukromé firmy nikdy nepracoval,razil jsem na ambasádě „firemní kulturu“. Neboť aspoň to, co jsem si pod tím představoval. Neobtě-

žovat se vzájemně svými starostmi, zahodit negativismus a české kňouralství a ke každému, kdo na ambasádu přijde, se chovat jako k zákazníkovi. Představujeme první kontakt s Českou republikou, podle nás bude celá naše země Italy posuzovaná. Nemůžeme lidem slibovat a nabízet to, co nám naše normy neumožňují. Nemůžeme se bezezbytku postarat o každého, kdo je jako turista okraden, ale musíme být za všech okolností příjemní a profesně bezchybní. Otázka péče o turisty, kteří se ocitnou v nouzi je časté téma. Musím říct, že po Listopadu byla velká snaha přístup našich ambasád změnit. Samozřejmě, velvyslanectví má být v zahraničí pro Čecha kouskem domova, má se snažit pomoci. Není to ale vždy snadné. Často se stalo, že okradení dostali od úřadu půjčku na zpáteční cestu. A ještě častěji ji pak ti lidé nevrátili. Ministerstvu tak vznikl za dva roky „charitativní dluh“ v řádu několika milionů korun. Zním i případy, kdy turisté okradení fingovali. Prostě jim na dovolené došly peníze, tak si pro ně zašli na velvyslanectví jako do bankomatu. Proto vznikl brzy docela jednoduchý a funkční systém, jak takové případy řešit ke spokojenosti obou stran. Postižený turista si nyní může z ambasády zdarma zavolat příbuzným nebo přátelům do ČR, ti složí libovolnou částku na účet MZV a tu pak dostane turista od velvyslanectví. To mu také v případě potřeby obratem vystaví náhradní cestovní doklad. Můžu naprosto zodpovědně říct, že takové služby jsou ve srovnání s řadou zastupitelských úřadů jiných států nadstandardní. Jako Češi si rádi postěžujeme, ale věřte, že třeba Japonci se se svými turisty přehnaně nemazlí. Vycházejí poměrně logicky z toho, že každý má být maximálně pojištěn a postarat se o sebe sám. Je to pochopitelné. Při počtu japonských turistů by nevěděli nic jiného. My jsme kolikrát v nouzové situaci lidi pozvali na ambasádu a dali jim nějaké občerstvení, poskytli jim zdarma nocleh, pomohli sehnat lístky na vlak a odvezli je

druhý den na nádraží. Vzpomínám si i na případ, kdy jedna rodina s malými dětmi přespala u nás doma. To všechno jsou věci, které dělat nemusíte. Ale když je děláte, vaše „firma“ je lepší než ty ostatní.

I tady jsem musel dělat spoustu logistických a technických věcí. Příklad? Třeba odrušování ambasády. Velvyslanectví si každá země chrání, pracuje se tam často s důvěrnými informacemi, a když koupíte nemovitost, která předtím sloužila jako firemní sídlo, musíte s tím něco dělat. Byl to poměrně nákladný a složitý stavební zásah, který nás dostal do dlouhého provozního provizoria. Řešili jsme technické vybavení ambasády, povolení k parkování, zařízení skromných reprezentačních prostor a tisíc dalších věcí. Stejně jako v Lisabonu, ani v Římě nebyly žádné obrazy. Zkuste žádat na ústředí peníze na originál, když ministerstvo nemá na počítače. To všechno se navíc dělo při plném provozu. Ekonomická diplomacie, početné studentské výměny, návštěvy ústavních činitelů, vojenská spolupráce, italské investice, stipendia pro postgraduální studia, spousty konzulárních případů, a především hlavní politické úkoly jako podpora našeho vstupu do EU. Schválně jsem tady ty agendy naházal přes sebe, aby bylo jasné, jaký to byl tanec.

Jak vypadá taková státní návštěva?

Při návštěvách našich delegací skládá vždycky velvyslanectví test své kvality. Vždycky jsem se snažil, aby všechno bylo promyšlené a všechno do sebe zapadalo. Od nejdůležitější pracovní schůzky po pětiminutovou pauzu na přesně zvolené přejezdové trase k dalšímu jednání. Od výběru ubytování po sestavení krátkého volného programu. V případech vrcholových návštěv hlavy státu nebo premiéra jsme pracovali s nejmenšími detaily. Obcházeli jsme hotely s nejhezčím výhledem, zjišťovali jsme na dálku, jaký má kdo oblíbený jídelníček, kdo je na dietě, kdo nerad příliš chodí a kdo se naopak pro-

jde rád, kdo chce podrobný výklad a kdo to třeba nesnáší. Zjišťovali jsme od vojenského letectví nejpresnější předpověď počasí, hledali pro „improvizovanou“ tiskovou konferenci to nejlepší prostředí, pečlivě se radili s oběma stranami ohledně oficiálních darů a tisíce jiných věcí.

V devadesátých letech měli ústavní činitelé, a to myslím ve svém celku, úplně jinou pozici, než mají politici dnes. Čím to asi bude? Tehdy se těšila většina z nich naší přirozené úctě a respektu. Všechno, co tu popisuji, jsme nedělali proto, abychom se jim zalíbili. Byl to náš příspěvek k tomu, aby návštěva byla maximálně produktivní, aby naší zemi přinesla co nejvíc. Tak vám mám pocit, že opravdu vyprávím příběh z jiného století...

Jednou jsme ale udělali chybu. Stane se. Bylo to myslím u příležitosti návštěvy premiéra Klause. Dneska na to už vzpomínám s úsměvem, ale tehdy bylo dusno. Během série schůzek bylo nutné zařadit malou tiskovku. Bylo na to pár minut. Na trase připadalo v úvahu jediné místo: docela klidný parčík poblíž Via Veneto. Ano, té slavné ulice zlaté mládeže 60. let se známými luxusními kavárnami, kam chodil zmlada například Mastroianni. Co se ale nestalo? Křižovatku vzdálenou asi tři sta metrů řídil každý den ráno místní blázen. Znali ho řidiči, znali ho policajti, dokonce i diplomaté. Baletními patetickými pohyby, jakousi svéráznou pantomimou, v hlubokém zamyšlení nad smyslem těkavého bytí, každé ráno tu křižovatku dokonale zablokoval. Ten den zaspal. Už asi tušíte, co se odehrálo. Křižovatka se ucpala o dvě hodiny později, než bylo zvykem. Klaksony, túrování skútrů, kvílení brzd, pár malých bouraček a hodně štavnaté italštiny. Náš klidný parčík se změnil v nejhlučnější místo ve Středomoří. Nebylo slyšet vlastního slova. Pan premiér zamyšleně vystoupil z limuzíny a na pár vteřin

přivřel oči. Pomalu, velice pomalu se na mě otočil. To znamenalo mnoho. Otázky novinářů byly zredukovány na minimum, stejně je premiér neslyšel. Pronesl jen pár slov o dosavadním průběhu návštěvy, která mu ti nejzdatnější žurnalisté odezírali ze rtů. Pak ke mně vyslal pohled, který by naráz spolehlivě zavraždil středně velkou armádu, a zmizel v útrobách vozu. Jediný, kdo si ale nakonec stěžoval, byl jeden novinář...

Kromě diplomatů a politiků jste se setkal také s některými italskými umělci. Prý vás pozvala k sobě na návštěvu Gina Lollobrigida?

Velvyslancecký život je pestrý. Jednou mi zavolali z Karlovarského filmového festivalu. Už ani nevím, jestli to byl sám pan prezident, se kterým jsem se samozřejmě znal. Myslím tím Jiřího Bartošku.

Karlovarští měli přání, aby festival navštívila slavná herečka, paní Gina Lollobrigida. Vypravili jsme se za ní s paní Zábranovou kousek za Řím, do Ostie. Nádherná, byť trochu zašlá vilová čtvrť. Nádherná neznamená okázalý zbohatlický nevkus. Nádherná znamená patinu, zeleň, fragmenty autentických antických soch, pramínek vody v kašně. Všechno by trošku potřebovalo uklidit, posekat a natřít, ale opovažte se! To by už nebyla Itálie. A v takovém krásném „starožitnictví“ mě přijala velice šarmantní dáma – Gina Lollobridgida.

Jedna indiskrétnost: tehdy jí mohlo být takových pětasedesát. Pořád byla krásná. Mimochoodem, byla to oblíbená herečka mého tatínka. Když to občas s její chválou doma přehnal, říkal mamince, že se jí podobá. Nebyla to úplná lež. Jen taková diplomatická.

Paní Gina ráda fotila. Nebyla to jenom nějaká kokeřerie slavné divy, jako fotografa byla úspěšná. Zařízení vily bylo typické. Do jisté míry jsem pak poznal takovou náladu v obývacím pokoji Jiřiny Jiráskové. Závěsy, obrazy, starožitný nábytek, spousta stolních

i stojacích lamp, malé koberce... A všude po stěnách spousty fotek. Cannes, Berlín, Los Angeles, Sordi, De Sica, Gasman, Gabin, Gérard Philipe... Zase jsem měl takový zvláštní pocit: kombinace úcty, obdivu a smutku ze zašlé slávy. Paní Gina zamrkala řasami a pronesla: „*Va bene.*“ Host číslo jedna byl pro tehdejší ročník Karlovarského festivalu zajištěn.

Zatímco některé italské hvězdy mířily do Čech, z Čech do Itálie přijížděli mnozí čeští umělci. Která setkání se vám zvlášť zapsala do paměti?

Pokud ze sebe neděláte pašu a nedelegujete všechno jen na diplomaty, kteří jsou za jednotlivé agendy zodpovědní, pokud se účastníte ve větší míře veškerého dění sám, máte šanci v Římě potkat možná víc zajímavých Čechů než v Česku. Takhle jsem se setkal například s dirigentem Jiřím Bělohávkem, dnešním šéfem Filharmonie, takhle jsem se seznámil s Jiřím Menzelem. V Římě se konala retrospektiva Menzelových filmů. Znovu a znovu jsem si uvědomoval, jaké máme skvělé, talentované a v zahraničí respektované lidi, kteří musejí doma kolikrát čelit ponížení a urážkám od těch, kteří nikdy nic nedokázali a nedokáží. Poznal jsem se také s Jiřím Pelikánem, bývalým ředitelem televize z roku 1968 a komunistou patřícím k tehdejšímu reformnímu křídlu. Byl mimochodem jediným Čechem, který se za Itálii jako poslanec dostal do Evropského parlamentu.

Návštěvy osobností z různých oborů byly pro mě svátkem a odměnou za dlouhé dny plné papírovací dřiny. K tomu příjemnému patřily také kontakty s naší italskou komunitou.

Jak vypadá česká komunita v Itálii?

Zatímco v Portugalsku je Čechů hrstka, v Itálii narazíte na našince za každým rohem. Tak dobrá, za každým třetím. A velice často to jsou ženy. Proč asi... Naše bývalé studentky filozofické fakulty z dob normalizace se na školu občas hlásily především s cílem získat nějakého zahraničního manžela. Řadě z nich se to povedlo. Češky byly v Itálii vyhlášené a Italové byli u nás také v kurzu. Proto jezdili do Prahy

systematicky „lovit“. Dařilo se jim slušně, navíc se říká, že žena, která nikdy neměla za milence Itala, neví nic o životě. Tak to opravdu neposoudím... No, zkratka a dobře ta manželství dopadala různě. My jsme, bohužel, byli svědky několika smutných případů, kdy studentky naletěly různým pofiderním existencím. Takoví nápadníci se při pražské návštěvě holedbali podnikatelským zázemím a movitým i nemovitým majetkem, a pak se ukázalo, že je to rozbitý barák někde v Kalábrii na konci světa. Byla ale také řada fungujících a šťastných manželství. Některá jako z Felliniho: dvoumetrová ztepilá slovanská blondýna a malý zavalitý kudrnatý Ital ve věku jejího otce. A víte, že jim to fungovalo?

Na ambasádě jsme pro českou komunitu v Itálii pořádali zvláštní setkání ke státnímu svátku. Také jsme je zvali, vždycky když přijela z domova nějaká zajímavá osobnost. To předtím nebylo. Mně se ale zdálo důležité, aby se naši krajané cítili na české ambasádě dobře. Aby to bylo místo, kde se mohou setkat, kde najdou kus domova. A ať se jim dařilo v Itálii lépe nebo hůř, většinou si udržovali ke své vlasti citový vztah. To nic nemění na tom, že měli mezi sebou kolikrát různé spory. Například emigranti po roce 1948 byli opravdu jiní než emigranti po roce 1968. To je ale, bohužel, u našich krajanů v zahraničí častý jev. Poláci, ale i Slováci se venku daleko víc vzájemně podporují. My se leckdy hašteříme. Česká komunita je rozptýlená po celé Itálii, pro leckoho bylo složité přijet několik stovek kilometrů na setkání pořádané ambasádou... Přesto jsme je zvali a oni často přijížděli.

Říkal jste, že Portugalci jsou nám v leccems podobní. Ale co Italové?

Říká se, že na severu Itálie se pracuje, uprostřed se povalují byrokrati a na jihu se tancuje. Ono to trošičku tak je. Itálie je strašně rozdílná ve vertikálním směru, od severu k jihu. Jsou to vlastně tři země. Od téměř německé akurátnosti, preciznosti,

pracovitosti, ale řekl bych o něco větší než německé tvořivosti na severu, přes oblasti opulentního hodo-
vání, jako je Parma, Bologna, dále přes správní cen-
trum kolem Říma až po excentričnost Neapole a ne-
zařaditelnou Sicílii, plnou afrických i orientálních
vlivů. Italská bota se prostě nevejde do žádné ška-
tule. Jedno ale platí: Italům se těžko vládne. To mají
s námi podobné. Ital má stejně jako Čech tendenci
zpochybňovat autority, rád ironizuje, jeho síla je
v improvizaci. Ital podobně jako Čech vždycky bude
cítit určitou ostražitost vůči velkému německému
sousedovi. Ital je požitkář stejně jako našinec. V jíd-
le má ale blíž k Francouzům. Je tedy gourmet, nikoli
gurmán. Kvalita je důležitá, ne množství. U nás čas-
to převládá doporučení, do té hospody jdi, tam jsou
velké porce. Jak dobré jsou, to se člověk kolikrát
nedozví. Jsme si podobní také ve velkém prožívání
politiky, v bouřlivých politických diskusích. Italové
neřeší politiku po hospodách, mají kavárničky, bary
tomu říkají. Těm kralují dvě témata: politika a fot-
bal. Jsme stejní i jiní. Italové mají ale naši zem rádi.
Proto k nám také v takovém počtu jezdí.

A Češi zas vyhledávají krásy Itálie. Podařilo se vám skloubit své velvyslanecké povinnosti s turistikou?

Itálie je krásná, když na ni máte čas, úžasná, když jste mladý milionář, a náročná, když si potrpíte na přesnost. O víkendu vás však dokáže odměnit i za pár eur. Ať si uděláte malý výlet po městě anebo do bezprostředního římského okolí, případně se pusťte někam dál, nahoru, dolů, na východ přes Apeniny, na západ k moři, nedá se to za jeden lidský život stihnout. Všecko je zajímavé, všecko stojí za to. Pracoval jsem od nevidím do nevidím... Ale občas přijde volný víkend, vy zavřete oči, píchnete prstem do mapy a vyrazíte.

Kam jste s rodinou vyráželi na výlety? Co bychom si neměli z Itálie nechat ujít?

Po dálnici můžete z Říma vyrazit do Pompejí a stihnete to na otočku. Nesmíte být samozřejmě moc rozmazlení: 230 kilometrů tam a 230 zpátky. S třemi malými dětmi, z nichž jedno je v kočáru, v horku

a v poklusu. Na Pompeje by člověk měl mít aspoň dva dny. Jenže vy máte jen jeden. Co s tím? Jednoduché. Naskládáte Matěje, Aničku a Fanyнку do auta a jedete tam za půl roku podruhé. Florencie, Siena, Pisa, Assisi – co město, to důvod k několika-dennímu pobytu. Kdepak. My to jeli na otočku. Za to víckrát. Možná že nejcennější na dlouhodobém pobytu je možnost navštívit cíle, které nejsou tak turisticky slavné. Krásné a zajímavé je třeba Viterbo, které leží asi sedmdesát kilometrů na sever od Říma. Prastaré univerzitní město, kde vznikla tradice konkláve. Kardinálové se nemohli dohodnout na novém papeži, tak je místní zamkli v katedrále, dokud někoho nezvolili. Říká se dokonce, že zazdili vchody i střechu. To asi aby ji nějaký kardinální taškář nerozebral a neuprchl po hromosvodu. Zmínil jsem se o univerzitě. Je významná i pro nás. Jezdí tam tradičně čeští postgraduanti. V okolí Viterba jsou vulkanická jezera, termální prameny a především mnoho stop po civilizaci tajemných Etrusků.

Pokud se pustíte na jih, dostanete se do Anzia. Je to pouhých šedesát kilometrů. Kouzelný přístav. Kromě rybářských loděk, křivolakých uliček a všudypřítomných fragmentů antických památek je tam i stopa po dvacátém století: obrovský hřbitov plný strohých bílých křížů. Patří mladým mužům, z nichž málokterému bylo přes dvacet. Na spoustě z nich jsou slovanská jména. Další jsou židovská, jiná jména jsou afroamerická, jiná skandinávská. Snad všechna etnika jsou tu zastoupená. Monumentální svědek invaze americké armády během druhé světové války. Když hřbitovem jenom v tichosti projdete, za patnáct minut se o válce dozvíte víc než za čtyři roky na gymnáziu. Zajímavý cíl je třeba také Aquilla, město uprostřed Apenin, na půli cesty od Tyrhenského moře k Jadranu. Blízko Aquily trčí do nebe jedna ze skal pohoří Gran

Sasso, kam deportovali během druhé světové války Mussoliniho a odkud ho unesli němečtí výsadkáři pomocí větroně. Gran Sasso není žádná líbezná pahorkatina. Když stoupáte na jaře na vrchol, můžete při troše štěstí zažít během několika hodin všechna roční období.

A samotný Řím? Jeho pamětihodnosti jsou slavné. Ale jak se tam žije?

Běžný život v Římě dá každé rodině docela zabrat. Hromadná doprava tam v podstatě neexistuje, chodníky jsou výjimkou, dopoledne můžete strávit pokusem dostat se z bodu A do bodu B a odpoledne prožijete v bodě B vzrušujícím hledáním místa na zaparkování. Garantuji vám, že vás to v teplotách kolem pětatřiceti stupňů nezanechá chladnými. Celkově je pro našince doprava v Itálii poněkud šílená. Jediné pravidlo silničního provozu, které skutečně platí, je pravidlo improvizace. Dostat děti do školy nebo na kroužek může být náročným testem i pro silné povahy. Anička tehdy dělala sportovní gymnastiku. V celém Římě byly pouze dva kluby, které se tomu sportu věnovaly. Se ženou jsme se střídali a vozili ji pětadvacet kilometrů hustým městským provozem na tréninky. Ani v rezidenční římské čtvrti nemůžete jen tak pustit patnáctiletého kluka, aby si někde drandil na kole. Běžný nákup se někdy může stát náročnější než splnění bobříka odvahy. Stejně tak návštěva pošty nebo zdravotního střediska. Na blyštivý lak svého vozu zapomeňte. Každý den vám na něm přibude jeden šrám. Řím můžete jen milovat, nebo nenávidět. Ale abyste ho mohli milovat, musíte se mu trochu podobat.

Existuje něco, co jste v Itálii neviděl a mrzí vás to?

Jediné, co si dodnes vyčítám, je, že jsem nebyl v Cinecitta. Jedna z daní za můj předčasný odjezd. I když dobu největší slávy má nejslavnější evropské filmové studio za sebou, pořád je to Mekka světového filmu. O tom, co nestihnete navštívit, můžete aspoň číst. Jedna z těch příjemnějších věcí spojených s diplomatickým životem je tradice hostitelů

věnovat při nejrůznějších návštěvách hostům krásné publikace. Rád jsem přijímal tyto „úplatky“ a díky nim mám v knihovně i ten kus Itálie, který jsem nestihl navštívit. Když jsem pak o mnoho let později režíroval v Klicperově divadle v Hradci Králové Felliniho *Silnici*, zalovil jsem v knihovně a našel jsem krásnou publikaci plnou černobílých fotografií s římskými motivy. Ta knížka mi myslím pomohla víc než cokoli jiného. Našel jsem v ní všechny ty obyčejné lidičky, typy z válečných let, z doby rekonstrukce Itálie v 50. letech, svědectví období italského boomu a cesty nahoru, vše obklopené antickou architekturou, renesancí, barokem...

Které místo v Římě máte nejraději?

Kouzelná zákoutí a náměstíčka, Campo dei Fiori. Bylo a stále je to slavné římské náměstí, trh květin. Kdysi tam dávali květiny snad jen nebožtíkům. Bylo tam totiž popraviště. Dnes dominuje náměstí socha Giordana Bruna. Hádejte proč? Správně, i on tu přišel o hlavu. Bruno je v dobré společnosti. Podstavec sochy zdobí reliéfy, na kterých jsou známí církevní buřiči a reformátoři. Byl jsem hrdý, že je mezi nimi i Jan Viklef, a především jeho žák Jan Hus. Průzorem jedné uličky vidíte francouzskou ambasádu, kterou stavěl Michelangelo. Naproti stojí staříčké kino, kde měly premiéry slavné filmy italského neorealismu. A do toho neuvěřitelná spousta kyttek, barev a vůní, všechno ráno čerstvě pokropené. Kousek vedle čerstvé ryby, ovoce, sýry, koření a vína a lidi, co to všechno přivázejí malými otlučenými dodávkami. Stačí si sednout, dát si kafe, dívat se a zapomenout na to, že existuje něco jako čas. Stokrát jsem v Římě litoval, že nejsem malíř. Ne, žádné obavy, ještě jsem soudný. Vždycky jsem byl hrozný mazal. V Římě vás to ale k malování svádí. Tolik nevidaných lidských typů, tolik vjemů, barev a tvarů. Jdete po běžné ulici koupit pár rajčat a ze všech stran na vás šibalsky i majestátně pokukují dějiny. A pak to hlavní: římské světlo.